

חנה ספרן מראיינת את מרשה פרידמן

בית הקהילות, חיפה, 11 באוקטובר 2020

מראיינות: חנה ספרן

תמלול: אבישג בן שלום

<https://fb.watch/n1KBmitXKZ/?mibextid=Nif5oz>

הספר של מרשה - גולה בארץ המובטחת. ספר זכרונות מהתקופה שלה בארץ.

חנה: מרשה, את אמא מייסדת את ונעמי נמרוד, מלכה מרשה, מלכה פרנקל ואני לא אספר את כולן, כל ההיסטוריה הזו נכתבה על ידי מרשה וגם אני טרחתי וכתבתי ספר "לא רוצות להיות נחמדות". כל החברות שהקימו ועשו בשנות ה-70 זכו כאן להיכנס לספרי ההיסטוריה ומי מכך שיש לה זמן לקרוא תהנה לקרוא את ההיסטוריה הזו. ספרי לנו, כשאת עכשיו מסתכלת על החיים האלה, 50 שנה... [...] יולי 67, נגמרה מלחמת ששת הימים ואתם בארץ ומהלילה הזה שאתם מגיעים בשנת 74 את חברת כנסת, זה אירוע מדהים! את חושבת על זה שהיית בקושי 7 שנים בארץ. מהם הזיכרונות שלך מהתקופה הראשונה? איך את מגיעה לפמיניזם? מה הזכרונות הכי בולטים מתחילת הפמיניזם בארץ?

מרשה: זו שאלה גדולה מאוד. קודם כל אני חושבת שצריך להגיד שאפילו בימים הראשונים שהיינו בארץ, הייתה לי הרגשה חזקה שאני בבית. אף פעם לא הרגשתי ככה בארצות הברית ועדיין אני לא מרגישה ככה שם.

[...]

היו מספר של חברי כנסת, גברים כמובן, שהתחילו לצעוק עלי כאילו שאני אומרת דברים לא נכונים או שאני אומרת דברים איכשהו גרועים ביותר. אני זוכרת שמאיר פעיל אמר "תקשיבו לה היא יודעת מה היא מדברת יש לה משהו חשוב לומר לכם".

חנה: מאיר פעיל היה איש שמאל.

מרשה: מאיר פעיל היה גנרל לשעבר, הכי שמאל ציוני שיש, הוא היה ידיד במאזן הזה, אבל הוא היה היחיד. גם אז [...] הם לא רצו לשמוע מה אני מדברת. אח"כ אני גיליתי שהנושא הזה עלה בכנסת הראשונה עם רחל [???] וקרה אותו הדבר. אותו הדבר.

חנה: כבר בשנת 50 בכנסת הראשונה.

ירדן: איך הרגשת שחברות כנסת הגיבו ככה? נשים?

מרשה: לא הופתעתי. הם היו חלק מהגברים. [...]

אני זוכרת גם שאנחנו היינו לארגן סביב הנושא הזה והלכו לדבר עם המשטרה וכל מיני בערים שונות כולם אמרו אותו הדבר, זה לא קורה אצלנו זה קורה בין הערכים אבל לא אצלנו. הייתה הרגשה של שיים, בושה.

חנה: לאט לאט מתקרבת שנת 77, הכנסת הולכת לקראת סיום ואת מה? איפה את במקום הזה של לחיות עם גברים? נפרדת בינתיים מביל, מתאהבת בנשים? מה קורה?

מרשה: אני בשנות ה-70, 6-75 התחלתי להתנסות, לנסות עם נשים. בשנה 79 אני חושבת, אולי לפני כן 77, התאהבתי בעמליה ברגמן והבנתי שאני לסבית. ואז זה היה קל זה באמת היה קל. משום שהלסביות בעולם הפמיניסטי היה סימן של גאווה, אם את פמיניסטית את צריכה להיות לסבית, אם את פמיניסטית אמיתית את צריכה להיות לסבית.

ירדן: באמת?

מרשה: משום שאז כבר אין גברים בחיים שלך. ככה זה היה. היה קל לצאת מהארון. הייתי צריכה לספר למשפחה שלי זו הייתה בעיה קטנה אבל חוץ מזה באמת הרגשתי גאווה, חוץ מזה הרגשתי שאני לסבית סוף סוף.

חנה: זה היה קל? את אומרת כי נפשית זה היה נכון בשבילך? ברגע הנכון ובזמן הנכון? אבל זה לא היה קל חברתית? את היית האישה הראשונה בארץ שהציבור הכיר שיצא מהארון

מרשה: אבל העיתונות הייתה באמת, אני ביקשתי מהעיתונות לא לפרסם את זה וככה זה היה.

רחל: העיתונות הקשיבה לך?

מרשה: כן. זה היה קשה לבת שלי, היא הייתה בגיל העשרה, והיה ידוע לגמרי בחיפה שאני לסבית כי אנחנו גרות ביחד ואנחנו מחוץ לארון שתינו. בשבילה היא קיבלה כל מיני ... אבל בשבילי אישית זה לא היה קשה, כן אני לסבית את גם צריכה להיות לסבית.

חנה: אז את חוזרת לחיפה וקורים שני דברים חשובים- הקמה של המקלט הראשון לנשים מוכות והקמה של "קול האישה", מרכז פמיניסטי ש"אישה לאישה" ממשיך את דרכו. ספרי לנו על האירועים האלה.

מרשה: שניהם היו אפשריים בגלל זה שכאשר הייתי חברת כנסת אנחנו היינו מקבלים כל שנה סכום גדול של כסף. אני לא הוצאתי את הסכומים פשוט אספתי אותם ואיתם היה אפשר לפתוח את המקלט ואת קול האישה. קול האישה היה לא רק מרכז פמיניסטי אלא חנות ספרים פמיניסטית. ואז נשים היו באות מכל הארץ כדי לראות מה זו חנות ספרים פמיניסטית מה זה מרכז פמיניסטי והיו מתחילות לקנות את הספרים ולקרוא אותם. זה פתח באמת את הנושא הזה והאפשרות הזו לכל הארץ. אני חושבת שזה היה מאוד עניין מאוד מרכזי בלהפיץ את הפמיניזם בארץ.

חנה: קול האישה היה גם בירושלים והיה לכן מישהי בתל אביב, נכון?

מרשה: נכון. עוד כמה שנים בירושלים ועוד כמה שנים אחרי זה בתל אביב.

חנה: והמקלט? ספרי לנו משהו על ההקמה של המקלט

מרשה: המקלט היה, כשפתחנו את המקלט אנחנו קראנו לזה "מסיבת עיתונאים", ורק "הארץ" פרסם את זה ופרסם את מספר הטלפון בגדול. ואז הטלפון התחיל לצלצל ונשים התחילו להגיע וזה היה בשביל כולנו שוק גדול מאוד. הגיעו עם ?? עם ילדים, עם צלקות ועם סיפורים מדהימים, באמת מדהימים. זה היה איזו דירה בהדר, עם 4 חדרים או משהו כזה ואנחנו התחלנו להוסיף מיטות עוד ועוד אחת על השנייה. זה היה כל יום סוף אחר. עם כל אחת שהגיעה עם הסיפור שלה ואז אנחנו התחלנו להוציא את זה החוצה לעיתונות. ואז באמת הנושא התחיל להיות רציני בארץ. אבל אלמלא המקלט זה לא היה קורא.

חנה: צריך לזכור שבאותה תקופה לא היה ביטוי "אלימות כלפי נשים", זה משהו פורץ דרך, זו פרדיגמה אחרת, זה לחשוב אחרת על הדברים.

מה קורה בשנות ה-80? למה את חושבת על לעזוב?

מרשה: כמה סיבות שונות. השם שלי היה כ"כ כ"כ גדול אז התחלתי להרגיש שמרשה פרידמן זה דבר אחד ואני זה דבר שני. וגם האבא של ג'ני, הבת שלי, היה לו שבת בברקלי וג'ני הלכה איתו ואני מאוד רציתי שהיא תלך איתו, שהיא תרגיש מציאות אחרת, ולא "בת של פמיניסטית". השבתון שלו נגמר ואמרתי לג'ני שאם היא רוצה אני אבוא ואאהיה איתך שתוכלי לגמור את התיכון בברקלי, היא רצתה את זה אז ככה זה היה. אבל גם הייתי מוכנה לצאת מן הארץ לפחות לזמן קצר. חשבתי שזה יהיה זמן קצר. רק בגלל כפי שאמרתי כאילו שאני שני אנשים, אני עצמי ועוד מישהי שקראו לה מרשה פרידמן. והגעתי לברקלי ובזמן קצר אני הרגשתי שאני צריכה להיות שם. העולם בארץ התחיל להרגיש קטן עלי וברקלי זה מקום מיוחד מאוד ומאוד ליברלי, מאוד רדיקלי גם כן, ברקלי זה כמו עיר קטנה אבל מאוד קוסמופוליטית, וגם הבת שלי רצתה להיות כאן וככה זה היה.

חנה: בואי נלך לעתיד, חזרת אח"כ לתקופה בשנות ה-90 והיית פעילה בהקמה של בי"ס הקהילתי לנשים, בואי ספרי לנו על זה.

מרשה: ביה"ס הקהילתי לנשים היה רעיון שלי שבבת אחת אפשר לצאת לפריפריה ולא לתוך הערים הגדולות וללמד פמיניזם מעבר אחד וגם משום שבפריפריה היה צורך לכלים, ללמד מחשבים, איך להשתמש במחשבים, זה היה עדיין בארץ התחלה של השימוש בזה. אני חושבת שזה היה די מוצלח. לימדנו בנגב, לימדנו ... מדובר בשנת 97.

חנה: זו הייתה תקופה שחשבת לחזור לארץ?

מרשה: הייתי חושבת לחזור לארץ. הגעתי בנובמבר 95, אני חושבת שזה היה ה-3 בנובמבר וחשבתי ששנה הבאה אני חוזרת ויום לאחר מכן היה רצח רבין. אני הרגשתי שאני לא יכולה לעשות את זה, אם אני חוזרת זה יהיה לחצי שנה לראות מה קורה אבל לא לגמור את החיים שלי בברקלי לגמרי. מ-97 עד 2003 אני הייתי חצי שנה פה וחצי שנה שם. בית הספר היה די מוצלח, אפשר היה להרגיל את התנועה הפמיניסטית לפריפריה בפעם הראשונה ולא רק לערים הגדולות, ולנשים שאי אפשר היה להגיע אליהן אחרת, נשים בדואיות, נשים כל מיני. הבעיה עם בית הספר הייתה שאנחנו מלכתחילה החלטנו שאנחנו רוצות להביא נשים מכל המגזרים ביחד, פלסטיניות, מוסלמיות, נוצריות, נשים מן הנגב, בדואיות וכו', כל הצבעים השונים. וזה לא הלך קל. זה בהחלט לא הלך קל. מזרחיות. [...] ואשכנזיות אנחנו ידענו שאנחנו צריכות לזוז אחורנית, וזה מזכיר לי היום, משום שמה שקורה בארה"ב היום זה העניין של הגזענות נגד השחורים באמת עולה, ואז היה העניין של המזרחיות, הדור הראשון של מזרחיות שהלכו לאוניברסיטה, והיה מין רגישות חזקה מאוד ואנחנו האשכנזיות לא היינו רגישות מספיק לזה. וזה היה מאוד מאוד קשה. בזמן מסוים אני יצאתי מן התמונה כי אני הייתי מי שגייסה את הכספים, והנשים הפלסטיניות והנשים המזרחיות לא הסתדרו ואחרי כמה שנים החליטו לסגור את בית הספר בגלל זה. ואני חושבת שהסיבה הייתה שהפלסטיניות שהיו מעורבות בבית הספר היו כמה דורות של השכלה גבוהה ובשביל המזרחיות זה היה הדור הראשון ולא ידעו אנגלית, היה קשה לגייס כפסי, בשביל הפלסטיניות זה היה יותר קל. זה לא עבד.

חנה: היום שאת מסתכלת אחורנית, במבט של 50 שנה, מה את מרגישה, מה קרה כאן? מה את חושבת על ה-50 שנה האלה.

מרשה: שאלה גדולה. אני בת 82, כשאני מסתכלת אחורנית אני מרגישה אסירת תודה, היו לי חיים מעניינים, חיים משמעותיים, היו לי חיים טובים.

חנה: את חושבת על איפה את וכולנו היינו בשנת ה-70 ואיפה אנחנו היום ובמיוחד בעניין של הלסביות, איך נתאר את המהפכה הזו שאנשים שלא חוו את ה-50 השנים האחרונות יכולות אולי לקבל איזה מושג, מה בעצם קרה כאן?

מרשה: האמת היא שאני לא מבינה את זה. ה-50 השנה האחרונות הפוליטיקה בארץ התחילה ללכת יותר ויותר ויותר ימינה, אבל התנועה הפמיניסטית ותנועת הגיי התחילו לפרוח, ואני לא מבינה למה ואני לא מבינה איך. זה אחד הדברים הסותרים בשבילי.

ירדן: יש לי שאלה מהקהל, מישהי בשם צמרת- מה את חושבת על מה שקורה היו בפמיניזם?

מרשה: מה שאני מבינה שפמיניזם החלה להיות מילה שכיחה, אני שומעת עליה בפוליטיקה ובקהל, זה כאילו בושה לא להיות פמיניסטית, ואז אני לא מבינה מה זה אומר בדיוק "פמיניסטית". והדבר השני שמפתיע אותי זה העניין הגיי והלסביות זה פשוט פורח ואני חושבת שזה קל להיות היום גיי או לסבית.

ירדן: נמשיך עם שאלות מהקהל, גם היום את חושבת שלסביות זה קריטי לפמיניזם?

מרשה: לא באותה מידה. אני חושבת שזה קל להיות פמיניסטית רדיקלית בתור לסבית אבל אני חושבת שבכל החיים שלי אני מכירה הרבה חברות שלי יש נשים סטרייטיות שהן פמיניסטיות רדיקליות. אז אני לא חושבת שזה צריך להיות ביחד, אבל גם הנשים האלו אם הן נשואות הן צריכות להתמודד עם הגברים שלהן, אפילו שהם גם קוראים לעצמן פמיניסטים.

ירדן: (שאלה מהקהל) מה את מרגישה לגבי לסביות היום, קוויריות היום ופוליטיקת הזהויות?

מרשה: אני חושבת שאני זקנה מדי כדי להבין מה כל אלה אומרים. לא מזמן אמרתי לחברה שלי שגרה בישראל, דלית באום, אמרתי לה משהו לגבי לסביות, והיא אמרה "אין דבר כזה לסביות", שאלתי אותה: על מה את מדברת? אני חושבת שהנושא של ג'נדר ופוליטיקת זהויות התפתחה כל כך שאם את לא צעירה מספיק את לא באמת מבינה במה מדובר.

חנה: אנחנו מתעקשות על המילה לסבית אבל זה סוג של מילה שעברה מן העולם?

מרשה: זה סוג של נכון, אני חושבת שכל הזהויות כל כך רבות, ואני חושבת שזה המקרה, אולי זה קורה בגלל הנושא של הטרנס [...] אני חושבת שזה די מדהים ואני חושבת שזה טוב שיש את האפשרויות האלה בעולם, מרחב האפשרויות שיש כרגע. זה פותח דלתות.

ירדן: האם יש משהו שאת מתחרטת שלא עשית?

מרשה: לא..

ירדן [מתרגמת את מרשה]: את הרגשת נאהבת ונתמכת על ידי הפמיניסטיות מארה"ב, שרובן היו פמיניסטיות יהודיות
והרגשת שיש לך גב וקהילה וזה משהו שלא הרגשת כל כך שיש לך בישראל.